

Κεφάλαιο Β, 39

Εισαγωγή

Θουκυδίδης Όλόρου Άλιμούσιος

Ο Επιτάφιος συμβάλλει στο:

i. να γνωρίσουμε την αθηναϊκή δημοκρατία στην ιδανική μορφή της.

ii. να επισημάνουμε τις αρετές του Αθηναίου πολίτη που είναι:

- η ατομική ελευθερία αλλά και ο σεβασμός στους νόμους
- το ενδιαφέρον για την πνευματική και αισθητική καλλιέργεια αλλά και η ανδρεία
- η επιμέλεια για τα ιδιωτικά θέματα αλλά και η ενεργητική συμμετοχή στα κοινά.

iii. να εκτιμήσουμε τον ιστορικό και την εποχή του στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Βιογραφικά

424: Ο Θουκυδίδης εξορίζεται όταν διαταράσσονται οι σχέσεις του με την Αθηναϊκή Δημοκρατία.

Αιτία: Η αποτυχία του να αντιμετωπίσει, ως στρατηγός, το Λακεδαιμόνιο Βρασίδα, στην *Αμφίπολη*, στις ακτές της Θράκης.

Αποτέλεσμα: Αποσύρεται στη Σκαπτή Ύλη του Παγγαίου και ταξιδεύει στους τόπους των σημαντικών πολεμικών γεγονότων.

404: Επιστρέφει από την εξορία στην Αθήνα η οποία όμως, εξαιτίας του πολέμου, έχει χάσει την παλαιά αίγλη και αυτοπεποίθησή της.

Πεθαίνει ανάμεσα στο 400 και 396 π.Χ.

Η διαμόρφωση του πνευματικού χώρου

Ο Θουκυδίδης διαμορφώνεται ως ιστορικός μέσα από την αττική τραγωδία, την *Ιστοριογραφία* του Ηροδότου και

τον *διαφωτισμό των σοφιστών*.

Το περιεχόμενο του ιστορικού έργου του Θουκυδίδη

i. Η *Ιστορία Ηροδότου* τελειώνει το 479 π.Χ. με την εκδίωξη Περσών από τη Σησό.

ii. Η *Θουκυδίδου Ξυγγραφή* αρχίζει το 479 π. Χ. με την εκδίωξη Περσών από Σησό. Από το 479 π.Χ.

μέχρι το 431 π.Χ., χρονολογία έναρξης του Πελοποννησιακού πολέμου, αναφέρεται, με *θαυμασμό*, στην αλματώδη ανάπτυξη

της Αθήνας.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Αφήγηση γεγονότων :

Η Ιστορία του Θουκυδίδη εξιστορεί τα γεγονότα του πολέμου ανάμεσα στο 431 π.Χ. και το 411 π.Χ.

Ο Ξενοφών συνεχίζει στα Ελληνικά του από το 411 π.Χ. μέχρι το 379 π.Χ., τη μάχη της Μαντινείας.

Ο Θουκυδίδης στοχεύει στο να γίνει η ιστορία του κτῆμα έσα εί.

- i. επειδή πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος,
- ii. επειδή ο χαρακτήρας του ανθρώπου ουσιαστικά δεν αλλάζει,
- iii. επειδή τα ίδια αίτια –η επιδίωξη του πλούτου και η δόξα - οδηγούν στα ίδια αποτελέσματα –τον πόλεμο-
- iv. επειδή η επίγνωση των λαθών του παρελθόντος μπορεί να οδηγήσει στην αποφυγή των λαθών του μέλλοντος.

Χαρακτηριστικές αρετές

Η μέθοδος του Θουκυδίδη είναι αυστηρά επιστημονική με γνώμονα

- i. την αμεροληψία,
- ii. την σύνδεση αιτίας και αποτελέσματος και
- iii. τη διεϊσδυση στη βαθύτερη έννοια της πολιτικής
- iv. την αυτοψία στα θέατρα των πολεμικών επιχειρήσεων
- v. τη διασταύρωση των πληροφοριών. Η ιστορία του αποτελείται από αφηγηματικά μέρη και δημηγορίες, επηρεασμένες από τον τρόπο επιχειρηματολογίας των σοφιστών.

Το ύφος του Θουκυδίδη είναι πυκνό και άμεσο

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

I. Η ένταξη του Επιταφίου στην αρχαία ρητορική

i. Ο Επιτάφιος είναι κείμενο *ρητορικό* και όχι ιστορικό .

ii. Εκφωνείται στον *Κεραμεικό*, το δημόσιον σημά, επί τοῦ καλλίστου προαστείου, μετά το τέλος των

πολεμικών γεγονότων του α΄ έτους του πολέμου, το 431 π.Χ.

iii. Η ρητορική είναι Τέχνη της πειθούς, είναι δηλαδή πειθοῦς δημιουργός.

iv. Οι ρητορικοί λόγοι είναι *δικανικοί* (αγορεύσεις στα δικαστήρια) *συμβουλευτικοί* (απαγγέλλονταν στις

συγκεντρώσεις), *επιδεικτικοί* (εκφωνούνταν στις εορταστικές εκδηλώσεις).

v. Η ρητορική είναι η κατ' εξοχήν αττική τέχνη του 5ου αι. και είναι κυρίως δημιούργημα των σοφιστών.

Ο Κεραμεικός, το δημόσιον σημά, επί τοῦ καλλίστου προαστείου επί της οδού Πειραιώς, δίπλα στο ναό της Αγίας Τριάδας, απέναντι και διαγωνίως από το Φωταέριο, με κατεύθυνση την Αθήνα.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Οι δημηγορίες του Θουκυδίδη είναι ενσωματωμένες στο έργο του.

i. Ο ιστορικός λαμβάνει υπόψη την αντίθετη άποψη και επιδίδεται σε αγώνα ρητορικών « δισσών » λόγων που

φωτίζουν ολόπλευρα τα πολιτικά γεγονότα και τις αιτίες τους καθώς και τις συνέπειες των πολεμικών επιχειρήσεων,

ii. καταδεικνύουν την εσωτερική τους σύνδεση,

iii. ανιχνεύουν τα βαθύτερα αίτια που οδήγησαν σε μια συγκεκριμένη πολιτική επιλογή,

iv. παρουσιάζουν τα σπουδαιότερα επιχειρήματα, κίνητρα και συναισθηματικές παρορμήσεις που δικαιολογούν

τις ειλημμένες αποφάσεις,

v. περικλείουν την ιστορική και πολιτική σκέψη του Θουκυδίδη που καθιστά την ιστορία του έργο « έ ς α ί ε ί »

και ένα μεταμφιεσμένο εγχειρίδιο πολιτικής θεωρίας.

Ο Θουκυδίδης παρουσιάζει τις δημηγορίες αντιθετικά και κατά ζεύγη, « κατά τον τρόπο που νομίζει ο ιστορικός ότι σε κάθε

περίσταση θα έπρεπε να έχουν μιλήσει οι αντίπαλοι ρήτορες.

λαμβάνει υπόψη

i. την αντίθετη άποψη και επιδίδεται σε αγώνα ρητορικών «δισσών» λόγων

ii. τις περιστάσεις

iii. το χαρακτήρα του ρήτορα

- αφαιρεί το μερικό περιστασιακό και τονίζει το γενικό και μόνιμο
- προσπαθεί να είναι στο πνεύμα αυτών που πραγματικά θα είχαν ειπωθεί
- είναι δημηγορίες για αναγνώστες και όχι για ακροατές.
- είναι δημηγορίες συμβουλευτικές αντίθετα με τον τύπο του Επιταφίου που είναι, κανονικά, δημηγορία εγκωμιαστική.
- Οι δημηγορίες διακρίνονται από τα αφηγηματικά μέρη στα οποία ιστορούνται τα γεγονότα και, σπανιότερα, διατυπώνονται κρίσεις γι' αυτά.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Διάρθρωση και ανάλυση του λόγου

Προοίμιο, κεφ. 35. Ο Περικλής μιλάει για τις δυσκολίες που συναντά στην προσπάθειά του να επαινέσει

τους νεκρούς με τον λόγο του. Υπάρχει κίνδυνος οι λόγοι του είτε να είναι κατώτεροι από τα έργα των υπέρ πατρίδος

πεσόντων είτε να μη γίνουν πιστευτοί από φθόνο αν είναι ίσοι προς τα κατορθώματα.

Πρόθεσις, κεφ. 36-45

Εισαγωγική πρόθεσις, κεφ. 36 : έπαινος των προγόνων, κεφ. 36,1 : πατέρων, κεφ. 36,2 : συγχρόνων, κεφ. 36,3 : δήλωση

για το κύριο θέμα του λόγου: ποια υπήρξε η αθηναϊκή πολιτεία και ποιοι οι τρόποι ζωής του Αθηναίου, κεφ. 36,4.

Κυρία πρόθεσις, κεφ. 37-45 : i. έπαινος της πολιτείας και των τρόπων ζωής των Αθηναίων: κεφ. 37- 41,1,

ii. έπαινος των νεκρών, κεφ. 41,5-42,

iii. παραινετικός λόγος, α. προτροπή προς τους πολίτες, κεφ. 43, β. παραμυθία προς τους γονείς των νεκρών, κεφ. 44,

γ. προτροπή προς τα τέκνα, αδελφούς, κεφ. 45, 1, δ. προτροπή προς τις χήρες, κεφ. 45, 2.

Επίλογος : Οι νεκροί τιμήθηκαν, η πολιτεία μερίμνησε για την ανατροφή των παιδιών τους και αυτά είναι έπαθλα

που παρωθούν προς την αρετή.

Στο διάγραμμα που παραθέσαμε ο έπαινος στην πόλη είναι σημαντικότερος και εκτενέστερος από τον έπαινο προς

τους νεκρούς και την αποστροφή στους εναπομένοντες γονείς, αδελφούς, συζύγους, παιδιά.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γεννηθούν διάφορα φιλολογικά προβλήματα.

Φιλολογικά ζητήματα

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Η δυσαναλογία στην έκταση ανάμεσα στον έπαινο της πόλης και τον έπαινο των νεκρών εγέννησε το

πρόβλημα κατά πόσον ο λόγος αυτός είναι έργο του Περικλή ή δημιούργημα του Θουκυδίδου. Σύμφωνα με τους μελετητές,

ο Επιτάφιος έχει γραφτεί από τον Θουκυδίδη επειδή

1.εξιδανικεύεται η αθηναϊκή πολιτεία καθώς ο Θουκυδίδης θαύμαζε την Αθήνα την οποία θεωρούσε

δημιούργημα του Περικλή,

2.γίνεται διάκριση των ακροατών σε ευμενείς και δυσμενείς,

3.εξαίρονται τα κατορθώματα των συγχρόνων σε σχέση με εκείνα των προγόνων και των πατέρων,

4.παρουσιάζει τους νεκρούς μάλλον ως ηττημένους παρά ως νικητές,

5. ζητά από τις γυναίκες να αυτοπεριορίζονται στο σπίτι ενώ η δικιά του σύζυγος, η Ασπασία είχε έμμεση κοινωνική και

πολιτική δράση,

6. απουσιάζει η έννοια του θείου και αυτό συμπίπτει με τη γνωστή αθεΐα του Θουκυδίδα,

Ωστόσο και τα επιχειρήματα εκείνων που υποστηρίζουν ότι ο Επιτάφιος εκφωνήθηκε από τον Περικλή είναι ισχυρά!

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!